

BOŽIDAR TRAVICA
MIMOILAŽENJA

Urednik
Korana Borović

Copyright za srpsko izdanje © 2024. Božidar Travica.

Za ovo izdanje kod autora, posebno za mikrofilmovanje, javno čitanje i korišćenje u drugim medijima. Nijedan deo dela ne sme u bilo kom obliku da bude reprodukovan niti širen elektronskim putem.

BOŽIDAR TRAVICA

MIMOILAŽENJA

Pričice i priče

PROMETEJ
Novi Sad

*Mojim odanim
prvobitnim čitaocima*

Sadržaj

Kriti se na Kritu od bogova	9
Baha Kalifornija	13
Balerina	17
Sreća	21
Zmaj u lancima	25
Ne podgrevati picu	30
Mimoilaženje	35
Komunikacija	38
Voljeno stvaramo sami	42
Vreme je...	47
Nebeski presto	52
Javorov zamak	56
Jin i jang	61
Misteriozni događaji u tropskom raj	66
„Orijent ekspres”	72
Seansa	77
Srećologija	82
Vrlo dobri susedi	88
Vulkanska avantura	93
Gospodin predsednik	96

Sve je stvar gledišta	101
Tradicionalno jelo džambelaja	105
Vrhunski glumac broj 1	106
Nevaljalstva ne zastarevaju	111
Paralelni svetovi	115
Što dalje – to bliže	119
Čovek za sve režime	124
Istoričar	130
Žrtva	135
Poslednji let kapetana Luke	138
Udovice	166
Slučajna sudbina	221
Čovek koji je spasio murenskog ambasadora	240
Her Parizer	257
Divlje guske spašavaju poredak	270
Beleška o piscu	287

Kriti se na Kritu od bogova

Mladi recepcionar je nazdravio postarijem turisti s čašicom rashlađenog rakia:

– Srećan povratak u hotel posle vaše avanture! Moram priznati da sam očaran! Ja sam nekada vozio kroz te planine, ali nikad noću. To rade samo ljudi koji tamo žive. A vi ste noću prešli preko najviših planina, gde normalnog puta više nema nego ima. Svaka čast i živeli!

Turista uzvrati zdravicu, saglasan da je razlog za slavlje primeren. Još jednom je prevario smrt, koja je vrebala na njegovim bezbrojnim tumananjima po svetu. Nikada je nije izazivao, ali znao je da ga vreba. Tako je bilo i ovog puta, na božanstvenom ostrvu Kritu.

Tog dana se po prvi put odvezao na južnu obalu ostrva. Sušta suprotnost severnoj, gde je turizam u petoj brzini. Na jugu se stene survavaju u more; putevi mahom zemljani i dovoljno široki tek za jedno vozilo, električne žice zakačene za stene umesto za stubove, a ugostiteljski objekti retki; umesto uglađenih vlasnika hotela i restorana žitelji su ribari, a turisti su naturisti... Raj za ljubitelje netaknute prirode.

Dok je gustirao sveže ulovljenu ribu spremljenu na roštilju, turista je nervozno pogledao na sat. Ostalo je tek nešto malo vremena do smrkavanja, a njemu se valja vraćati na severnu obalu u hotel. Najpametnije bi bilo da se vrati putem uz more, kojim je i došao. Ali, taj put je dug, znatno duži od prelaska preko planina, kaže navigacija na njegovom mobilnom telefonu. A mogao bi i da napravi neki snimak obale sa planina za videla. Zato odluči da odustane od najpametnije odluke.

Upozorenje da je pogrešio došlo je već na početku uspinjanja po vrletima. Na nekim mestima asfalt je nedostajao, dok je na drugim delovao kao da je prosut po strmini. Onda je iskrsao još jedan loš znak: umalo se sudario sa kabrioletom, koji je izleteo iz jedne krivine. Momak i devojka su se grlili u autu i malo je falilo da u toj pozi napuste ovaj svet. Spasila ih je njegova prisebnost, a da to možda nikad neće shvatiti. Naravno, i njemu je spasila glavu, mada je počeo da prebacuje sebi što je tako nesmotreno odabrao put. Pogled ka moru dole u daljini, međutim, raspršio mu je pomisao da se vrati odakle je pošao. Mrak se već zgušnjavao.

Put se menjao od lošeg ka gorem. Uspinjao se po vrletima gde je nekada obitavala božanska beba Zevs, koju je boginja-majka Tera krila u pećinama, e da je bog-otac Hronos ne bi proždralo, što je redovno činio sa svojim porodom. Starogrčki mitovi su vešto spajali tragediju i komediju u nezaboravnim pričama o bogovima, kroz koje su propovedači, zapravo, odslikavali ljudski svet. Obožavao je te mitove. Dok se uspinjao po vrletima, vragolasto je sebi mrmljao u bradu da

Hronos dolazi po njega. Jer, taj bog bio je samo jedno od mnogih imena za smrt. Što daje život to, napokon, i ubija – bio to starogrčki bog ili neki drugi. Pomoću takvog verovanja se ljudi lakše nose s neumitnim silama prirode.

Usput je turista mogao da vidi kuće zakovane na strminama. Neke su pozdravljale osvetljenim prozorima – spasonosni znak da nije jedino ljudsko biće na drumovima za koze, taljige i, po nuždi, automobile. Šta li su ti ljudi bogovima zgrešili, pa da život provode u strahu da ne naprave pogrešan korak čim izađu iz svojih kuća i završe u provaliji? – pitao se turista. Zašto su morali da beže u nedodiju od ljudskih zala u obliku raznih osvajača, pirata, drumskih razbojnika, poreskih krvopija? Zar bogovi nisu mogli da pomognu? Zar Zevs nije bio zahvalan ostrvu, koje ga je spaslo od njegovog ubilačkog oca?

Izgleda da je Zevs imao drugačije ciljeve. Doduše, nije poput oca proždirao porod, kad je poodrastao i zavladao svetom božanskim. Njegova obest drugačije se iskazivala. Priča se da je oteo kritsku princezu Evropu i silom je zaveo. No, eto, i Zevs sada može da se rasrdi što neki turista vršlja po svojevremeno njegovim prostorima. Ili još uvek jesu – to se ne zna, jer narodni pripovedač je na dužem odmoru... Pa, nemoguće je skriti se od bogova na božanskom Kritu! Turista se smejljio na bogohulne misli, dok je bečio oči da bi nazreo put pred sobom kroz maglu.

Magla je mogla da bude dokaz Zevsove prisutnosti. Šta bilo da bilo, udružila se s upornim magljenjem

vetrobranskog stakla, za koje automobilska tehnika nije imala rešenje. Na trenutke je pomišljao da bi mu najbolje bilo da se negde pritaji i sačeka zoru. Ali, gde, kada je put bio uzan i često utisnut u padinu, s pretećom provalijom na drugoj strani. Kada je prešao prevoj, navigacija je počela da ga navodi na skoro normalne puteve. Ali, ova se poigravala s njim. Ponekad je prolazio skoro kroz zadnja dvorišta kuća usput, jer to je bio najkraći put. Ipak je bio srećan što se pojam puta oslanjao na merenje zemljanog rastojanja – a ne i vazdušnog prostranstva. U stvari, bio je srećan što navigacija uopšte radi u planinama. U protivnom bi bio tek pusta liska među vrletima.

Spuštanje je potrajalo. Turista je pratio vreme do cilja – autoputa na severnoj obali. Vreme se smanjivalo, ali on je stalno vozio nizbrdo, iz krivine u krivinu. Počeo je da sumnja u navigaciju. Možda su bogovi i tu umešali prste? Možda nastoje da ga iscrpe, pa da konačno sleti u neki ambis? A to bi moglo da ga odvede u podzemni svet, kojim vlada Minotaur. Njegova majka, kraljica Krita, zgrešila je s naočitim bikom, koga joj je namestio bog mora Posejdon, jer mu njen muž Minos, vanbračni sin Evrope i Zeusa, nije prineo očekivanog žrtvenog bika. Iz zapetljanih božansko-ljudsko-životinjskih odnosa, nastao je stravični ratnik s glavom i snagom bika – u muškom telu, zatočen u podzemni lavirint. Mada ga je Tezej ubio, ostaci Minotaurvog tela nisu sačuvani, tako da dokaz smrti ne postoji u savremenom forenzičkom smislu.

Mozak mu je i dalje preo dosetke, ali ove više nisu mogle da ga razgale. Ovladalo je njime razočaranje što mu se cilj nikako nije ukazivao u vidokrugu. Prema navigaciji, preostalo je još samo nekoliko minuta do autoputa, ali on se jednako rvao s krivudavim putem i upravljačem automobila. I kad je do cilja bilo još samo stotinak metara, nije mogao da vidi autoput. Ipak će stati posle sledeće krivine i proveriti mapu, jer mora da nešto nije bilo u redu. No, čim je prošao krivinu, pred njim iskrsnu autoput! Osetio se kao smrtnik koji je dosegnuo Olimp, nakon godina mučnog traganja.

S autoputa je mogao da vidi mestašca na severnoj obali. U njima su se šetali, jeli, pili, plesali, ljubavne igre vodili turisti iz raznih delova sveta. Ništa nisu znali o drami koju su plele moćne sile na planinama nasuprot obali. Njihova bezbrižnost bila je dobit privremenih posetilaca, koji se provode po planu lišenom rizika. Dobit ili cena – zavisno od ugla posmatranja.

Baha Kalifornija

Planine i oblaci po Bahi se traže, kaktusi drže večite straže, more grli beskrajne plaže, a šta li nam to orla oko kaže?

U oku orla ogleдалa se zmija opružena po kaktusu nopal. Orao se obruši i kandžama ščepa zmiju, stegnuvši je kljunom iznad glave. Zatim se vinu u nebo. Dok se gmizavac bespomoćno koprcalo trošeći poslednje

daške života, u oku orla pojavije se slike ljudi. Stajali su nepomično, glava okrenutih prema njemu. Orao napravi jedan krug i uzlete još više.

– Bogovi nam daju znak da ovde treba da nam bude dom – govorio je poglavica plemena Guajkura. – Orlovi čuvaju ovo mesto od zla. Ovde ćemo živeti, dok bude biljaka i divljači da nas hrane. Čekaju nas pitaje da ih beremo i pume da ih lovimo. Od sada ćemo orlu prinositi žrtvu na dan mladog meseca, kao što je danas.

Guajkuranci su klicanjem pozdravili poglavičinu nameru. Oglasile su se svirale, probudili bubnjevi, te je mlado i staro zaigralo drevnu plemensku igru zahvalnosti. Tlo i žućkasta prašina oživelu su pod razigranim stopalima plesača.

* * *

Planine i oblaci se traže, kaktusi po Bahi drže večne straže, more grli beskrajne plaže, a šta li nam to orla oko kaže?

U oku orla odražavala se povorka ljudi u dugim crnim rizama, sa kapuljačama natučenim na glavu. Išli su polako planinskim zavojitim putem iza zaprežnih kola sa mazgama. Začelje kolone činili su stoka, pastiri i psi-čuvari. Povorka se spusti ka prostranoj visoravni i crnorisci, ne predahnuvši nimalo, padoše na kolena. Sastaviše dlanove i počеше da mrmolje u horu. Čovek koji se prvi osovi na noge, podiže uvis ruke i progovori:

– Braćo po veri, naša molitva će stići do Gospoda našeg Isusa Hrista. Ako je usliši, ovde ćemo podići prvu jezuitsku crkvu i manastir. Ove planine dosad nisu videle stope pravovernih. Sudba nam je da primitivne brđane privedemo pravoj veri. Hvaljen Isus!

Već sutradan su misionari prionuli na posao. Krečnjačke stene pružale su obilje građevinskog materijala. Domoroci iz mesnog plemena nisu ometali neočekivane neimare, a neki su se čak prihvatili rada na gradnji. Ali, razboljevali su se, pa i umirali, neotporni na evropske klice, koje su misionari doneli sa sobom. S vremena na vreme, zaraza je zahvatala sela. Odnela je čak i poglavicu plemena, poznatog po jedinstvenoj niski zuba krupne divljači, koju je ulovio tokom života.

Bolest je kosila i misionare. Manastirski opat je sahranjen sa zlatnim krstom na ogrlici, kojom ga je darivao vođa jezuitskog reda za zasluge u pokrštavanju Indijanaca. Uprkos nedaćama, prostrana crkva iznikla je na visoravni, nametnuvši drugačije bitisanje od iskona nedirnutom planinskom kraju.

* * *

Planine i oblaci se traže, kaktusi drže večite straže, more oko Bahe grli beskrajne plaže, a šta li nam to orla oko kaže?

U oku orla belasala se krovna terasa luksuznog hotela na morskoj obali. Palme, agave i cvetnjaci oivičavali su tirkizni bazen krivudavih stranica. Ostrvce nasred bazena nadkrijljavao je ogroman suncobran, štiteći od

vrelih zraka nezdravo belu put postarijeg muškarca u ležaljci. Pogled mu je lutao ka pučini. Bio je to gringo, prepoznatljiv po belom kaubojskom šeširu i cenjen po preduzimljivosti.

Još kao mali sa roditeljima je dolazio u Bahu da uživa u surfovanju. Na Plaži zaljubljenih, otkrivao je misterije libida. Ostvario je mladalački san da se nastani u Bahi, pa i više od toga. Svojim ulaganjima pomogao je da se ribarska sela preobraze u turistički raj. Ali, sada bi dao svo stečeno bogatstvo samo da može što duže da posmatra okean oko rta Bahe. Zlokobni rak isisavao mu je život.

* * *

Planine i oblaci se traže, kaktusi drže večite straže, more grli beskrajne plaže, a šta li nam to orla oko kaže?

Oko orla vidi dugu povorku koja promiče povrh crvenih stena kraj La Paza u Bahi. Kostimirani ljudi slave Dan mrtvih, kada se ukida granica između živih i njihovih mrtvih predaka. Drečave boje, muzika, cveće i nasmejane lobanje prkose verovanju da je smrt nešto strašno i suprotno od života.

U jednom redu korača crnorizac sa zlatnim krstom oko vrata. Do njega je čovek-kostur, s domorodačkom maskom i ogrlicama od zubi divljači. A do njega, čovek s belim kaubojskim šeširom i daskom za surfovanje na leđima. Iza njih gitarista, koga grli žena u kombinezonu ukrašenom kaktusima. Šminka joj lice preobličava

u lobanju, a šesir širokog oboda pun je svežeg cveća.
Gitarista svira i peva:

*Svuda prate me okean i stene
Ne videše oni nikad veće bene
Baha loka je silna kaktusina
Bodlji čuvaj se, ne daje se svima...*

Balerina

Toni je uživao u igri mlade balerine, odevene u triko jarkih boja. Njene skladno uobličene noge, u najlonu sa srebrnim šljokicama, izvodile su uvežbane korake, skokove i piruete. Ruke su joj milovale partnera, gladi-
le vazduh, grlile svet. Njeno lice je dopunjavalo i širilo priču tela, čas razgovetno, čas izrazima koji su Toniju delovali zagonetno. Ponekad mu se činilo da gleda u njega, a ponekad kroz njega. Koreografija, vešto skrojena na melodiju zanosne muzike njene ostrvske domovine, davala je balerini prostor za iskazivanje igracke veštine i strasti. Svojom pojavom potvrđivala je lepotu žena u tropskom turističkom raj, magnetu za muške turiste.

Kad je plesačka družina završila program na terasi hotela, njeni članovi su krenuli u publiku, nudeći predmete narodne radinosti. Toni je pomislio da je to neobičan način da se dopuni prihod umetnika. Balerina

je došla do njega s osmehom na licu i bez reči mu ponudila lutkicu sačinjenu od jute i crvenog materijala. Cena u američkim dolarima bila je prikačena uz lutkicu. Toni je podozrevao da je iznos mogao pokriti mesečnu platu jednog igrača. Ali odmah je prihvatio ponudu i izvadio novac.

– Gracias, senjor! – reče balerina i oglednu se u Tonijskim očima. – Da li vam se svideo program?

– Izvrsno je bilo! – odvrati Toni na španskom. – Ali, voleo bih da je duže trajalo.

– Za pravog ljubitelja plesa mogao bi se obezbediti nastavak na drugom mestu... Mogu li da znam broj vaše sobe?

Sedeći na terasi svoje sobe, Toni je cedio rashlađeni rum s limunom i osećao uzbuđenje tinejdžera pred prvi ljubavni sastanak. Daleko je on bio od početnika u vrsti igre što se začinjala. Naprotiv, njegovo uzbuđenje je bilo deo postupka, koji je razvio u životu neženje: korišćenjem pogodnih okolnosti i kontrolom osećanja, dovodio je sebe u stanje mladalačkog uzbuđenja pred susrete koji su obećavali. Držao se gesla da ne moraju sve čari mladosti nestati starenjem...

Na tropskom ostrvu dobre pesme i igre boravio je već nekoliko dana. Nije mu to bila prva poseta. Ovog puta se više družio s običnim ljudima, umesto turističkog osoblja, i sticao pomešane utiske. Redovi pred piljarnicama praznih polica – kako li se narod prehranjuje? Sagovornici prostosrdačni – slabo prikrivena glad za stvarima u posedu turista i napojnicom. Ljupke, stare

građevine – zar nema para za osvežavanje oronulih fasada, zastakljivanje prozora? Neumoljive ekonomske zakonitosti razbijale su vladajuća proglašenja o pravednom uređenju društva. Kazaljka istorijskog sata jedva se micala, kao i stari, iskrpljeni automobili, koji su mileli po ostrvu uz bolnu škripu.

Populistički režim je planirao da će otvaranje k inostranom turizmu, oslonjenom na prirodne lepote i strana ulaganja, olakšati ekonomske nedaće. I doista su pohrlili turisti, pa su otkrili i skriveno turističko blago: fizička lepota mladih ljudi prkosila je materijalnoj oskudici. Novo turističko odredište izašlo je na glas kao raj za noćnu zabavu, nudeći barove i diskoteke pune devojaka i mladića bakarne puti i oblina kakve vajar samo poželeti može. Domaća tradicija slobodne ljubavi proširila je opseg trgovanja.

Toni je znao da slobodna ljubav nije tabu ni u Evropi, odakle je potekao. Pa nije li, onda, licemerno isterivati moralno čistunstvo pri ocenjivanju jednog tropskog ostrva? Ipak, sledio je svoj moralni kompas, koji je jasno razlikovao ljubav od trgovine. Mada je prihvatio ponudu balerine, nije nameravao da prenebregne svoja načela. Igra će svakako biti uzbudljiva. Zašto da se i on ne zabavi malo na svoj način?

Kada se pojavila na vratima sobe, balerina je bila od glave do pete u belom. Scensku punđu smenila je raspuštena kosa. Toniju je zamirisala na svež sapun i cimet. Prihvati njenu desnu ruku i poljubi je u nadlanicu. Zakikotala se na neočekivani pozdrav. Zatim se uozbilji i ponudi mu i drugu ruku. Koreografija

intimnog susreta ispredala se kroz nagonisku improvizaciju. Jednostavni, a neobični postupci podizali su uzbuđenje dvoje ljudi, koji su bili na pragu ljubavne igre.

Balerina je štikle zamenila patikama i pustila muziku. Ples je započeo polako i Toni je u njemu mogao da čita opis tropske plaže sa suncem, blago zatalasanim morem, palmama, ribama... Zatim se muzika pretopila u zvuke igara koje su ostrvo proslavile širom sveta. Ona je u igri naizmenično preuzimala mušku pa žensku ulogu. Plesala je zanosno oko Tonija, koji je sedeo prekrštenih nogu na podu, tonući u stanje omađijanosti. Njen ples ga je opijao više od ruma.

Zvukovi udaraljki i afrički ritmovi lomili su balerinu u struku, izazivajući sinkopirane pokrete njenih stopala i ruku. Na tren je izgledala kao vatra, zatim kao uragan, pa se preobražavala u zemljotres i, napokon, u cunami. Tonijev grudni koš nije mogao da obuzda ustreptalo srce... Leteo je kroz drugu stvarnost, strašću i umetnošću izatkanom, zanemarujući ranija razmišljanja i moralne kočnice. Dostigavši vrhunac transa, balerina je odjednom zastala, kao ptica što se previsoko vine u nebo, pa smalaksa i predaje se zemljinoj teži. Prizemi se u njegovom naručju. On prigrlji nebeski poklon i bez oklevanja ga ponese prema postelji.

Najlepši susret otvara čarobni prolaz ka sveobuhvatnoj celini. Tad se prosjak izjednačava sa carem. Blagodatna bistrina i mir zasenjuju neizvesnost i nemir. Ali, prolaz je otvoren tek na tren, dok traje blaženi, ljubavnički zamor. Pulsiranje energije u Tonijevim